

Otto Adolf Daniel Meurman (1817-1850) ja hänen jälkeläisensä

Åke Liedbergin esitelmä Turussa 28.9.1996 pidetyssä sukuseuran tilaisuudessa

Alussa olevien kuvien selitykset:

Yllä vasemmalla Mathilda ja Bertha Meurman, R.W.Ekmanin öljymaalaukset 1853
Vähä-Heikkilän tulipalon jälkeen

Yllä oikealla Ottilia Silfverstolpe, s. Meurman, Elise Arnbergin miniatyyri 1877
Alla suurennois Ottiliasta (vuosiluku tuntematon) ja hänen puolisonsa Carl
Gudmund Uno Silfverstolpe (1840-1899), A. Tallbergin etsaus 1895.

Sitten kolme öljymaalaukset: vasemmalla Otto Adolf Daniel Meurman (1817-1850), oikealla Johanna Eleonora Lovisa Mathilda Meurman, s. von Troil (1828-1853) ja alla oikealla Ottilia Matilda Meurman (1850-1920).

Hyvät ystävät!

Liuksialan kartanon kapteeni Carl Otto Meurman ja vaimonsa Amalia Lovisa, s. Arwidsson saivat yhdeksän lasta, seitsemän tytärtä ja kaksi poikaa. Kaksi tyttöä kuoli nuorena, mm. viimeisenä syntynyt; näin Agathonista tuli nuorin aikuiseksi elänyt lapsi. Hän eli myös kauemmin kuin kukaan sisaruksista ja oli ainoa, joka eli 1900-luvulle asti.

Agathonin syntyessä hänen veljensä Otto Adolf Daniel oli 9-vuotias. Agathon eli 83 vuotiaaksi, melkein 60 vuotta kauemmin kuin veljensä joka eli vain 33 vuotta.

Agathonin veli Otto on äidinäitini äidinisä. Hänen jälkeläisillään on samat verisiteet Liuksialan pariskuntaan kuin Agathonin jälkeläisillä.

Äidinäidin äidinisä ei kuulosta kovin kaukaiselta. Hän kuoli kuitenkin 146 vuotta sitten ja oli ollut jo 80 vuotta poissa kun minä synnyin. Hänen muistonsa eli silti minun nuoruudessani suullisen perimätiedon kautta, jota erityisesti äidinäitini välitti. Vahvimmat muistoni äidinäidin kertomuksista meidän suomalaisista sukujuuristamme liittyvät Vähä-Heikkilän tulipaloon, jossa Oton leski ja toinen hänen lapsistaan paloivat. Otto oli silloin ollut jo monta vuotta kuolleena.

Mutta nyt kiirehdin jo tapahtumien edelle. Yritän - ainakin aluksi - pitäytyä kronologiseen järjestykseen.

Otto Adolf Daniel syntyi 1817, muutamaa vuotta ennen kuin perhe muutti Liuksialaan. Sikäli kuin tiedän, hän syntyi Padasjoella, jossa isä omisti useampia

tiloja. Liuksialaan hän tuli 4-vuotiaana. Hänen kehityksestään tiedän vain sen, että isä vaikutti hänen valintaansa pyrkiä sotilasuralle, että hänen ja Agathonin välillä vallitsi lämmin ystävyys, että hän jo lapsena oli kielellisesti erittäin lahjakas ja että hänen terveytensä oli ajoittain melko heikko.

Oton lähdettyä sotilasuralle hän päätyi Pietariin kreivi Armfeltin luo. Hän kihlautui perheen tyttären kanssa, mutta kihlaus purkautui. Suullisen perhetraditiomme mukaan perheessä oltiin pahoillaan siitä, että Armfeltit kihlauksen purkauduttua kuvasivat Ottoa ikäväksi ja epäsosiaaliseksi. Siihenkin viitattiin, ettei Ottoa Armfeltien piirissä pidetty sopivana, hänhän ei ollut aatelinen.

Otto luopui upseerinurasta ja palasi joksikin aikaa Helsinkiin. 1840-luvulla hän lähti hoitamaan terveyttään Kupittaaan terveyslähteelle Turkuun, jossa hän tutustui useampaan aatelisterheeseen, mm. Samuel Werner von Troilin perheeseen. Heille hän kelpasi - kertoo perhetraditio tyytyväisenä - ja siellä hän tutustui myös tulevaan puolisoonsa. Mathilda oli syntynyt 1828 ja oli siis 11 vuotta nuorempi kuin tuleva miehensä.

Sotilasaikansa jälkeen, tai ehkä jo sen aikana, Otto sai nimityksen protokollasihteeriksi tsaari Nikolai I:n palveluksessa. Helsingin-aikanaan hän julkaisi ruotsalais-venäläisen sanakirjan ja myöhemmin myös suomalaisen sanakirjan. Hänen toiminnallaan Venäjän tsaarin hallinnossa oli myöhemmin suuri merkitys. Palaan siihen myöhemmin.

Otto ja Mathilda avioituivat Turussa 30. elokuuta 1848. Avioliitto oli onnellinen niin kauan kuin heidän oli suotu elää yhdessä. 18. kesäkuuta 1849 he saivat tyttären, joka sai nimen Bertha Maria. 4. lokakuuta 1853 syntyi toinen, joka kastettiin Ottilia Matildaksi. Tämä ei kuitenkaan saanut nähdä isäänsä, joka kuoli vajaata kuukautta ennen tytön syntymää.

Tämän myötä tullaan perhetragediaan.

Oton eno Adolf Ivar Arwidsson oli karkotettu Suomesta johtuen hänen toiminnastaan suomalaisuuden hyväksi. Hän siirtyi Ruotsiin, jossa hänestä tuli kuninkaallinen kirjastonhoitaja ja erinomaisen arvostettu henkilö. Loppukesällä 1850 Otto matkusti Ruotsiin - ei tiedetä, missä asioissa - ja asui enonsa luona, luultavasti Drottningholmossa.

Käynnin aikana Otto sairastui äkkiä vakavasti ja kuoli enon luona keuhkotautiin 5. syyskuuta. Tästä hänen viimeisillään raskaana ollut vaimonsa sai tietää vasta 10 päivää myöhemmin. Tiedonkulkuhan ei ollut yhtä nopeaa kuin nykyään.

Tieto Oton kuolemasta päätyi Mathildalle vasta 15. syyskuuta. Tämä tapahtui viisi vuotta ennen Ruotsin ensimmäistä postimerkkiä, kuusi vuotta ennen ensimmäistä postinkuljetusta junalla ja 70 vuotta ennen kuin postia ensimmäisen kerran lähetettiin lentoteitse Ruotsista ulkomaille. Sähkösanomia ruvettiin myös lähettämään vasta monta vuotta myöhemmin ja vielä meni 26 vuotta ennenkuin Alexander Graham Bell haki patenttia puhelimelleen.

Oton kuolema on ollut varmasti kova isku 22-vuotiaalle Mathildalle, jolla oli 1-vuotias tytär ja toinen juuri tulossa. Oton kuoleman jälkeen Mathilda asettui asumaan vanhempiensa Samuel Werner von Troilin ja hänen puolisonsa Johanna Marian, s. von Kothen luo Vähä-Heikkilän kartanoon. Siellä asui myös ainakin yksi Mathilda nuorempi tytär. Perhe seurusteli ajan hienostuneimpien kulttuuripiirien kanssa, mm. Z. Topelius ja taidemaalari R.W.Ekman kuuluivat läheiseen ystäväpiiriin.

2. maaliskuuta 1853 Vähä-Heikkilässä vietettiin syntymäpäiviä. Mathildan äiti täytti 46. Onnittelijoita oli ilmeisesti paljon, joukossa myös R.W.Ekman, joka juuri vuosina 1850-1854 maalasi Turun tuomiokirkon pääkuorin freskoja. Työ oli osa kirkon restaurointia, sehän oli kärsinyt pahoin Turun palossa 1827.

Syntymäpäiväjuhlien jälkeen maaliskuun kolmannen vastaisena yönä tuli pääsi irti. Oli kova pakkanen ja lunta runsaasti. Lähimpään asuttuun taloon oli 800 m. Jotkut onnistuivat pääsemään Turkuun asti, mutta sieltä ei päästy apuun eikä vettä muutenkaan ollut käytettävissä sammuttamiseen.

Mathilda asui Berthan ja Ottilian kanssa alakerrassa. Hänen vanhempansa ja sisarensa asuivat yläkerrassa. Jossain päin taloa asui myös palvelusväki mukaan lukien lastenhoitaja. Kun olin pieni, isoäitini kertoi hyvin tunteellisesti, miten Mathilda oli ennen nukkumaanmenoa lukenut Berthalle Topeliuksen ”Koivua ja tähteä” ja miten kaikki olivat yöllä heränneet tulipaloon. Lastenhoitaja otti tuolloin 2 ½ vuotiaan Ottilian syliin ja pelastautui ikkunasta. Mathilda nosti 4-vuotiaan Berthan pöydälle ikkunan eteen jotta lastenhoitaja ottaisi hänetkin ulos samalla kuin hän itse ryntäsi varoittamaan vanhempiaan toisessa kerroksessa. Berthan piti pysyä pöydällä. Mathilda lähti portaita ylöspäin, mutta tuupertui savusta ja tulesta. Bertha pelästyi ja ryntäsi äidin luo.

Molempien ruumiit löydettiin palon jälkeen portaikosta. Vanhemmat ja nuorempi sisar olivat päässeet toisesta kerroksesta verannan katolle ja sieltä maahan. Isältä katkesi hypyssä jalka, mutta muuten he olivat vahingoittumattomia. Palo tuhosi koko talon, eikä sitä enää rakennettu uudestaan.

Perhe sai osakseen valtavan myötätunnon aallon. Z. Topelius kirjoitti syvää myötätuntoa henkivän runon ”Oikea koti”, millä hän viittasi taivaaseen. R.W.Ekman maalasi palon jälkeen kaksi samanaiheista taulua: Mathildalla on sylissään enkelinsiipinen Bertha savun ympäröimänä, taustalla sininen taivas. Toinen näistä tauluista on minulla, toinen jollain von Troililla Suomessa.

Ottilia jäi siis orvoksi 2 ½ vuotiaana. Isovanhemmat ottivat hänet perheeseen sen nuorimpana lapsena. Koska isä-Otolla oli ollut ”keisarillinen privilegio”, kustansi Hänen Keisarillisen Majesteettinsa Suomen-rahasto ainakin osittain Ottilian kasvatuksen. Eräässä maksuosoituksessa Ottiliaa kutsutaan Korkeasti syntyneen Herra Paronin, Kuvernöörin sekä useampien ritarikuntien Ritarin von Troilin tyttärentyttäreksi, Mademoiselle Meurmaniksi. Kaikki mitä hänelle hankittiin kirjattiin tarkoin. Tilikirjat ovat nykyään von Troilin sukuseuralla, jonne isoäitini lahjoitti ne. Hän kertoi esimerkkinä, että mm. 2 kopeekkaa oli kirjattu kenkien korjaukseen, esiliinaan jne.

Ottilian ollessa 5 tai 6 nimitettiin hänen isoisänsä Samuel Werner von Troil Mikkelin läänin kuvernööriksi. Siellä hän aloitti koulunkäynnin. Tarinan mukaan hän ajoi talvisin kouluun hevosen vetämällä reellä, mutta kun isoisä ei ollut paikalla valvomassa, istutti ajuri tytön rekeen ja veti sitä itse. Se oli ilmeisesti helpompaa kuin hevosen valjastaminen.

Muutamaa vuotta myöhemmin isoisästä tuli Hämeen lääni kuvernööri ja perhe asettui asumaan Hämeen linnaan, josta sitten tuli naisvankila ja lopulta museo. Ottilia on kertonut, että hän sai kulkea keittiöön pitkien käytävien ja kapeitten portaikkojen kautta. Perhe asui siellä 1863-4 jolloin Suomessa vallitsi nälänhätä. Ottilia näki kun köyhät nälkiintyneet ihmiset kaivoivat keittiön ruoantähteistä perunankuoria ja muuta syötävää. Hän on myös kertonut ompelijattarista, jotka istuivat vain yhden kynttilän valaiseman karusellipöydän ääressä ompelemassa koristeellisia paitoja isoisälle.

Isoisä kuoli 1865, minkä jälkeen perhe muutti takaisin Turkuun. Kerrotaan, että Ottiliasta tuli Turun-vuosina hyvin juhlittu ja että hän esiintyi mm. amatöörien esittämässä laulunäytelmässä Preciosa.

Ottila tapasi tulevan puolisonsa Carl Gudmund Uno Silfverstolpen luultavasti Turussa. Tämän äiti oli von Troilin sisar, isä oli ruotsalainen kenraali. Carl ja Ottilia vihittiin Turussa kesällä 1872 ja he asettuivat asumaan Tukholmaan.

Carl Silfverstolpe toimi ensin virkailijana Valtionarkistossa ja sitten kuningas Oscar I:n kälyn, Taalainmaan herttuattaren Teresian kamariherrana ja hovimarsalkkana Hagan linnassa. Hänellä oli paitsi akateeminen, myös

sotilaallinen koulutus. Carl Silfverstolpe oli varsin tunnettu ja huomattava kulttuurihenkilö Ruotsissa, tunnettu ennen kaikkea historiallisista kirjoituksistaan ja tutkimuksistaan. Kirjallisuus-, historia- ja antikviteettiakatemian jäsenenä hänellä oli monia arvostettuja tehtäviä ja hän sai monien eri ritarikuntien kunniamerkkejä. 1893 hänet promovoiitiin filosofian kunniatohtoriksi yhdessä läheisen ystävänsä, Ruotsissa varsin arvostetun runoilijan Carl Snoilskyn kanssa.

Carl Silverstolpen aatelissuku ei ollut varakas. Kerrotaan, että lapset saivat pimeinä talvi-iltoina lukea läksyjään vain yhden yhteisen vahakynntilän valossa. Kun kynntilä oli kulunut loppuun, piti läksyjenluku lopettaa.

Carl kuoli yllättäen 1899. Ottilialla ei ollut omia tuloja. Kaunis koti jouduttiin purkamaan ja esineet huutokaupattiin Bukowskilla, mm. hieno kokoelma itäintialaista posliinia. Prinsessa Teresian läheisenä ystävänä Ottilia sai luultavasti jonkin verran taloudellista apua hovista. (Hän asui Hagan linnassa Teresian kuolemaan asti 1914.) Pahanlaatuinen kasvain ruokatorvessa aiheutti hänen kuolemansa Tukholmassa 70 vuoden iässä 1920, 21 vuotta Carlin jälkeen. (Viimeisen kerran hän kävi Suomessa elokuussa 1919, serkkunsa Minnan tyttären Eevan ja Lauri Apajalahden häissä).

Carl ja Ottilia saivat neljä lasta, joista kolme eli aikuisiksi. Vanhin eli isoäitini Johanna Matilda syntyi 1873. Hän kirjoitti ylioppilaaksi 1892, mikä oli siihen aikaan varsin poikkeuksellista tytöille. Hän kouluttautui opettajaksi, mutta luopui ammatista avioituessaan äidinisäni Axel Carlquistin kanssa. Heille syntyi neljä tytärtä: Brita Otterstedt, äitini Ella Liedberg, naimattomaksi jäänyt Inga ja Gun Sjöstedt. Kolme avioitunutta tytärtä saivat yhteensä 11 poikaa, joista minä olen yksi, sekä kaksi tytärtä, joista toinen eli aikuiseksi. Lastenlastensa syvästi rakastama isoäitini kuoli 1955 sydäninfarktiin 82-vuotiaana.

Carlin ja Ottilian muut lapset eivät jättäneet jälkeläisiä. Poika David Gudmund Otto syntyi 1875 ja kuoli lapsettomana 1928. Toinen poika Samuel Otto Brynolf syntyi 1878 ja kuoli vuotta myöhemmin arsenikkimyrkytykseen, jonka sanottiin johtuneen tapeteissa olleesta arsenikista. Tytär Eva Maria Birgitta syntyi 1880. Hänen 80-vuotispäiväänsä juhlittiin minun ja Gunillan kotona. Hän kuoli 1961 sukupolvensa viimeisenä. Hän oli originelli mutta leikkisä ja suosittu täti, joka oli huvittunut saadessaan meiltä sisartensa lapsilta kirjeitä, joiden saajaksi oli merkitty Korkeasyntyinen Aatelisneiti Eva Silfverstolpe.

Valmistellessani tätä esitelmää laadin kesällä luettelon kaikista Agathonin Otto-veljen jälkeläisistä. Hänet mukaan lukien löytyi 84 Meurman-jälkeläistä, 46 miestä ja 38 naista. Noista 84:stä on 71 elossa: 42 miestä ja 29 naista. Kaikki

Oton jälkeläiset ovat asuneet Ruotsissa. Jätän luettelon muutamine kommentteineen samoinkuin tämän esitelmän Meurman-sukuseuralle. Mukana on ote Topeliuksen runosta "Det rätta hemmet" ja esitelmässä esiintyvien henkilöiden kuvia.

Mukanani on muutamia esineitä joita haluan näyttää, mm. hyvin kaunis Ottilialle kuulunut kultainen risti. Sen taakse on kaiverrettu nimet Mathilda ja Bertha sekä Vähä-Heikkilän palon päivämäärä "D. 3 Marti 1853". Noin 3 cm pitkä risti aukeaa rasiaksi, jossa oli alun perin kaksi kauniisti letitettyä hiuskiehkuraa Berthan ja Mathildan hiuksista; ne oli palon jälkeen ilmeisesti saatu heidän päästään. Toinen niistä on valitettavasti kadonnut. Tätini Gun Sjöstedt lahjoitti ristin tyttärelleni Åsalle hänen päästessään ripille.

Lopuksi: Gunilla ja minä arvostamme kovasti kutsua tähän sukutapaamiseen. Tunnumme vahvaa yhteyttä Meurmanien sukuun. Muutama vuosi sitten tapasimme joitakin teistä, kun kävimme Suomessa etsimässä suomalaisia sukujuuriamme. Joidenkin kanssa pidämme edelleen silloin tällöin yhteyttä. Näen monissa teistä samoja piirteitä kuin meidän sukuhaarassamme. Muistamme vielä elävästi Markun Liuksialan portailla, kun Gunilla ja minä huudahdimme yhtä aikaa: "Ei mutta siinä on Carl-Fredrik!" Carl-Fredrik on isoveljeni. Ja Marjatta Tyrkkö on melko tarkka kopio omasta äidistäni sekä ulkonäöltään että tavoiltaan.

Kiitos!

Åke Liedberg

P.S. 14.10.1996

Kerroin esitelmässä, että toinen Ekmanin Mathildasta ja Berthasta maalaamista tauluista on von Troilien suvussa Suomessa. Olin unohtanut, että Agathonin pojanpoika Otto-livari (1890-1994) korjasi tiedon kirjeessään 5.1.1985, jossa hän kirjoitti mm. näin:

"Minulla on 19 mappia ja muutama vihko koskien Meurman-sukua ja niissä on tietysti myös tietoja tulipalosta pelastetusta Ottiliasta, joka sitten muutti Ruotsiin. Hänen vanhempiansa Otto Adolfin ja Mathildan kuvat ovat tässä seinällä suoraan kirjoituspöytäni edessä, kopioita R.W.Ekmanin originaaleista. Samanlainen kuva kuin teillä on hovimaalari Ekmanin taulusta, jossa Mathilda on Berthan kanssa, on kyllä Suomessa mutta ei von Troileilla vaan varatuomari Jorma Pelkosella. Sen sijaan von Troileilla on Ekmanin taulu Vähä-Heikkilän

salista paloa edeltävänä iltana. Jorma Pelkonen on setäni Alfredin pojanpoika. Tulipalo oli järkyttävä ja sai Z. Topeliuksen kirjoittamaan runon "Det rätta hemmet", myös hautauksen toimittanut tuomiorovasti K.R.Malmström kirjoitti kaksi runoa, jotka lähetän ohessa, en tiedä, tunnetteko niitä..."

Agathonin pojantyttyärentytär Leena Saxen kirjoitti minulle 7.10.1996:"von Troileilla on Ekmanin palon jälkeen maalaama suuri taulu, joka esittää koko von Troilien perhettä, Mathilda ja Bertha keskellä ja Mathildan sisar soittamassa spinettiä. Se on oletettavasti maalattu samaan aikaan kuin Mathildan ja Berthan muotokuvat."

Otto-Iivarin lähettämästä "Det rätta hemmet" runon saatteesta käy ilmi että se sisältyy Topeliuksen runokokoelmaan "Ljungblommor I", jonka Bonnierin kustantamo painatti Tukholmassa 1888. Malmströmin runot julkaistiin 1879 Turussa Weilin & Co Edlundin toimesta.

Vähä-Heikkilän tulipalon johdosta kirjoitettiin siis useita runoja. Minulla olevan sukuaineiston joukossa on myös lehtileike runomuotoisesta tervehdyksestä Mathildan vanhemmille. Leikkeestä ei käy ilmi, mistä lehdestä se on tai kuka sen on kirjoittanut, mutta arvelen, että se on ollut Åbo Underrättelserissä samana päivänä kuin palosta on kerrottu. Ehkä kirjoittaja on ollut lehden toimittaja.

Elli Toikka, Otto-Iivarin nuorin tytär, on perinyt isältään paljon mielenkiintoisia sukuun liittyviä muistoja, mm. kaksi taulua, toisessa Otto Adolf Daniel ja toisessa Mathilda. Taulut ovat R.W.Ekmanin kopioita. Oton taulussa on aivan sama aihe kuin taulussa, jonka aikanaan valokuvasin Brita-tädilläni. Se on nyt Ellalla. Mathildan kuva on erilainen kuin se, joka Ellalla on. Luulen, että Ellan kaksi taulua ovat alkuperäisiä R.W.Ekmanin maalaamia. Luulen myös kuulleen että ne maalattiin palon jälkeen. Olisi luonnollista, että ne Samuel Werner von Troilin kotoa olisivat siirtyneet Ottilialle ja sieltä periytyneet Matilda-tädille, häneltä Britalle ja sitten Ellalle. Tämä tekee näistä tauluista vielä arvokkaampia. Myös nyt Ellalla oleva taulu, jossa on teini-ikäinen Ottilia, on oletettavasti sekin Ekmanin. Kuten meidän Mathilda- ja Bertha-taulumme, Ellankin on signeeraamaton. Otto-Iivarilta Elli oli myös saanut Otto Meurmanin ruotsalais-venäläisen sanakirjan.